

21.09.2023

**ANKARA
TİCARET BORSASI
Basın Bürosu**

GÜNLÜK BASIN ÖZETLERİ

**21 Eylül 2023
Perşembe**

21.09.2023

RESMİ GAZETE'DE BUGÜN

21 Eylül 2023 Perşembe

YÜRÜTME VE İDARE BÖLÜMÜ

YÖNETMELİKLER

— Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

— Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

TEBLİĞLER

— 1416 Sayılı Kanun ve Buna Bağlı Yönetmelik Uyarınca Yurt Dışında Lisans ve Lisansüstü Öğrenim Gören Öğrencilere Yapılacak Ödemeler Hakkında Tebliğ

— Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi

Dünya et ihracatının iki yükselen ülkesi: Türkiye ve Avustralya

OECD ve FAO'nun ortak hazırladığı "Tarımsal Görünüm 2023-2032" raporunda Türkiye'nin et, şeker ve tahıl piyasalarına önümüzdeki 10 yılda damgasını vuracağını altı çiziliyor.

Emre ERGÜL

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ile Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) ortak hazırladığı "Tarımsal Görünüm 2023-2032" raporunda Türkiye, et, şeker ve mısır gevreğiyle ilgili bölümlerde geniş yer alıyor. Özellikle küresel et piyasasına Türkiye'nin damgasını vuracağını altı çiziliyor. Rapora göre, küresel et ihracatı 2022 yılında yüzde 3 düşüşle 40 milyon ton oldu.

Bunun nedeni, başta Brezilya, Kanada, Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri ve Yeni Zelanda dahil olmak üzere başlıca ihracatçı ülkelerdeki üretim eksiklikleri ve artan iç taleptir. Ancak OECD ve FAO yetkilileri, aralarında Avustralya, Çin, Hindistan, Tayland ve Türkiye'nin de bulunduğu bazı ülkelerde et ihracatında geçen yıla göre artış yaşandığını belirtiyor.

"Hindistan, Türkiye ve Endonezya'da kümes hayvanı sektörü, hayvansal proteine yönelik artan talebin ve fırıncılık ve şekerleme sektörlerinde yumurta kullanımının artmasının etkisiyle tarım sektörünün en hızlı büyüyen segmentlerinden biri olmaya devam ediyor" denilen rapor şöyle devam ediyor: "Kümes hayvanlarının üretim uzunluğu, maliyetler, yemden yararlanma oranı ve büyüyen kentsel pazarlara yakınlık açısından diğer etlere göre avantajları vardır."

“Türkiye ayrıca, canlı hayvan genetiği ithalatı, daha yüksek üretici desteği ve yüksek yem fiyatlarını dengelemeye yönelik müdahaleler şeklinde devlet müdahalesinden beklendiği gibi, üretim artışına ana katkı sağlayanlardan biri olacaktır. Avustralya'da artan kesim kapasitesi ve kârlılık, önümüzdeki dönemde sığır eti üretiminin artmasını tetikleyecek.”

Bu noktada raporda, 2032'ye kadar küresel et ihracatının yüzde 3 artacağıının öngörüldüğü yazıyor: “Gelişmiş ülkelerin 2032'ye kadar küresel et ihracatının yarısından fazlasını (Yüzde 55) gerçekleştirmesi bekleniyor.

Avustralya ve Türkiye'nin, uygun döviz kuru ve bol yem tahılı mevcudiyetinden yararlanarak, dünya et ihracatında dünya çapında en önemli artışı kaydetmesi bekleniyor. Arjantin, Paraguay ve Tayland gibi diğer geleneksel ihracatçı ülkelerin de küresel et ticaretindeki artışa katkıda bulunması bekleniyor. Öte yandan Avrupa Birliği'nin ihracat payı baz yıldaki yüzde 18'den 2032'de yüzde 15'e düşecek.”

Türkiye, buğdayın ana tüketicisi olmayı sürdürecektir

Küresel şeker piyasalarında 2032'ye kadar Rusya, Türkiye, Mısır, Çin, ABD ve Ukrayna'nın büyüyeceğine işaret edilen “Tarımsal Görünüm 2022-2032” raporunda, Türkiye'nin buğdayda da söz sahibi ülke olacağına dikkat çekiyor: “Küresel ölçekte, gıda amaçlı buğday tüketiminde öngörülen artış, özellikle hamur işleri ve erişte gibi işlenmiş ürünlere talebin arttığı Asya'da, yem amaçlı tüketimin üç katından daha fazla.

Bu ürünler, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya ve daha az ölçüde Avrupa Birliği'nde üretilen, daha kaliteli, protein açısından zengin buğday gerektirir. Kuzey Afrika ve Batı Asya'daki Mısır, Türkiye ve İran İslam Cumhuriyeti gibi ülkeler, kişi başına düşen tüketimin yüksek olmasıyla buğdayın ana tüketicileri olmayı sürdürecektir. Hindistan'daki üretim artışının diğer ülkelerdeki azalmayı telafi etmesiyle küresel buğday bazlı etanol üretiminin toparlanması bekleniyor.”

Mısır fiyatları 3 yılın en düşük seviyesinde

Mısır fiyatları ABD'de arzın artacağı yönündeki beklentiler dolayısıyla 2020'den bu yana en düşük seviyeye geriledi.

Chicago'da mısır, büyük ABD arzının piyasa üzerinde baskı oluşturmasıyla 2020'den bu yana en düşük seviyeye yakın işlem gördü.

ABD Tarım Bakanlığı geçen hafta yaptığı açıklamada, Amerikan rekoltesinin analistlerin tahmin ettiğinden daha büyük olacağını söyledi.

Rabobank Kıdemli Analisti Michael Magdovitz'e göre, Chicago Ticaret **Borsası**'ndaki yüksek fiyatlar, ucuz gübre ve soya ile arasındaki uygun oran mısırı cazip bir ürün haline getirdiği için ABD'li çiftçiler daha fazla mısır ekti.

Magdovitz, mısır fiyatlarının önümüzdeki iki yıl içinde yüzde 2-4 daha düşmesini bekliyor. Yine de, "üretim maliyetine yakın veya **altındayız**, bu da çiftçi satışlarını sınırlıyor ve fonlar zaten çok açıkta."

Agritel'e göre, "Fiyatların Aralık 2020'de görülen seviyelere dönmesi fonların bir miktar ilgisini tetikledi."

Tarım ve Orman Bakanlığı'ndan yöresel projelere 9 ayda 11 milyon liralık hibe desteği

Tarım ve Orman Bakanlığı'nın yaptığı açıklamaya göre, yöresel projeler için 9 ayda 11 milyon liradan fazla hibe desteği sağlandı.

Tarım ve Orman Bakanlığı, yöresel projeler için 9 ayda 11 milyon liradan fazla hibe desteği sağladı.

Bakanlıktan yapılan açıklamaya göre, yöresel proje hibe destekleri ile hayvancılık altyapısının geliştirilmesi, kapasite ve verimliliğin artırılması hedefleniyor.

Tarım ve Orman Bakanlığı Hayvancılık Genel Müdürlüğü (HAYGEM), söz konusu hedeflerin yanında daha hijyenik şartlarda üretim yapılarak kaliteli ürün ve daha iyi gen kaynağına sahip sürü elde edilmesi amacıyla aile işletmelerinin projelerini destekliyor.

İl tarım ve orman müdürlükleri vasıtasıyla gelen projeler, HAYGEM tarafından değerlendiriliyor.

İllerden gelen yeni taleplerle ilgili değerlendirmeler neticesinde Ordu'daki "Akkuş'un Sütü Pazara İniyor Projesi", Şırnak'ın Uludere ilçesindeki "Arı Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi Projesi", Diyarbakır'daki "Arı Varsa Hayat Var Projesi", Gümüşhane'deki "Arıcılara Polen Tuzaklı Kovan Altlığı Desteği Projesi", Manisa'daki "Küçükbaş Otomatik Yemlik Projesi" ve "Manisa'da Arı Gen Kaynaklarının Yerinde

Korunması Projesi", Ardahan'daki "Çiğ Süte Halk Elinde Katma Değer Kazandırılması Projesi" ile "Coğrafi İşaretli Ardahan Çiçek Balının ve Kafkas Arısının Korunması ve Geliştirilmesi Projesi", Denizli'deki "Sağlıklı Nesiller İçin Çiğ Sütün Uygun Koşullarda Üretimi Projesi", Mardin'deki "İvesi Halkın Elinde, Islah Tam Yerinde Projesi", Kütahya'daki "Koyunlarda ve Keçilerde Verimliliği Arttırma Projesi", Trabzon'daki "Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Süt İşleme Tesisi Projesi", Hakkari'deki "Arıcılığı Geliştirme Projesi" çalışmalarına hibe desteği verildi.

Bu kapsamda 2023 yılı için bugüne kadar söz konusu illerden gelen yöresel projeler değerlendirilerek toplam 11 milyon 137 bin 382 liralık hibe desteği sağlanması uygun bulundu.

Açıklamada görüşlerine yer verilen Tarım ve Orman Bakanı İbrahim Yumaklı, kırsalda aile işletmeciliğinin desteklenmesi ve hayvansal üretimin artırılmasının temel stratejilerinden olduğunu belirtti.

Gençlere ve kadınlara pozitif ayrımcılık yapılıyor

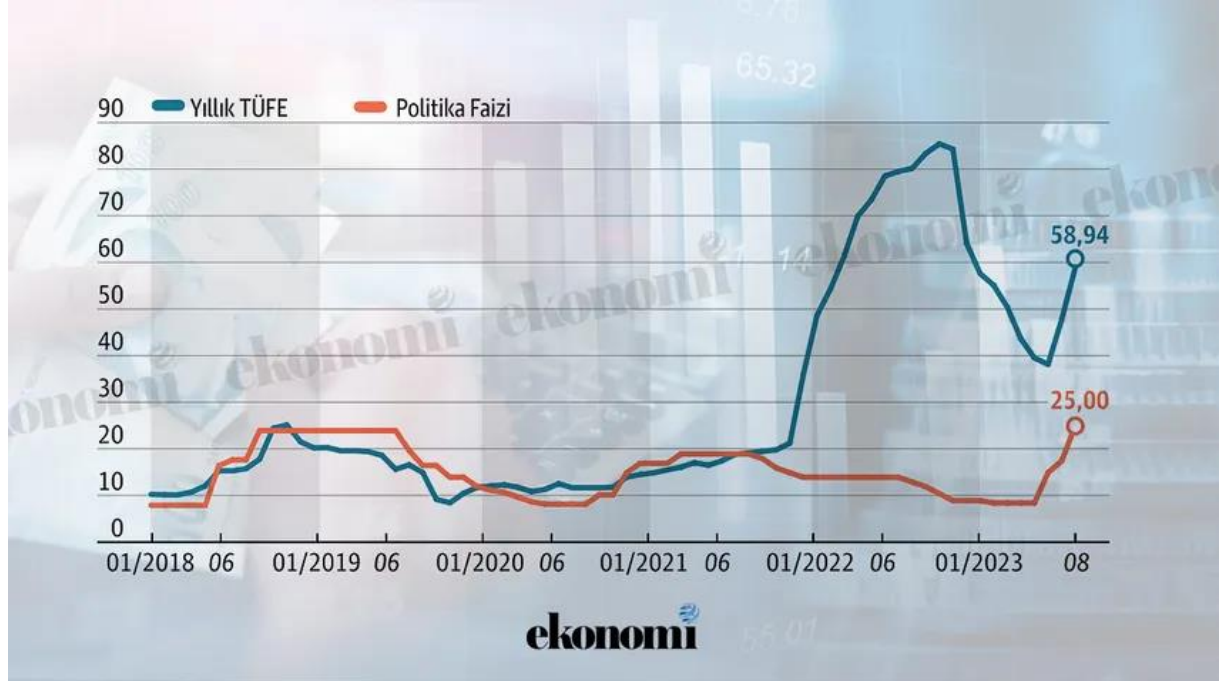
Bu kapsamda daha fazla ve kaliteli ürün elde etmek, ürünlerin muhafazasından pazara ulaştırılması ve değerinde satılmasını sağlamak amaçlarıyla yetiştiricilere destek verdiklerini ifade eden Yumaklı, aile işletmeciliği başta olmak üzere gençlere ve kadınlara pozitif ayrımcılık yaptıklarını kaydetti.

Yumaklı, illerdeki yöresel hayvansal yatırımları desteklediklerine işaret ederek, kırsalın kalkındırılmasında ve üretimde devamlılığın sağlanmasında bu tür projelerin katkısının büyük olduğunu bildirdi.

Yöresel hayvancılık yatırımlarına önem verdiklerini ve aile işletmeciliğini daha da güçlendirmeyi hedeflediklerini belirten Yumaklı, "İl tarım ve orman müdürlüklerimiz vasıtasıyla gelen yöresel projeleri değerlendirmeye ve yetiştiricilerimizin her daim yanında olmaya devam edeceğiz." değerlendirmesinde bulundu.

Gözler kritik faiz kararında

Yurt içi piyasada gözler Merkez Bankası'nın bugün açıklayacağı faiz kararında. Piyasada ağırlıklı beklenti politika faizinin 5 puan artışla yüzde 30'a yükseltileceği yönünde.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) Para Politikası Kurulu, eylül ayına ilişkin faiz kararını saat 14.00'te açıklayacak. Piyasalarda politika faizinin yüzde 25'ten yüzde 30'a yükseltileceği beklentisi hakim. Ancak bazı ekonomistler enflasyonla mücadele için önden yüklemeli, yani daha agresif faiz artışı gerektiğini düşünüyor.

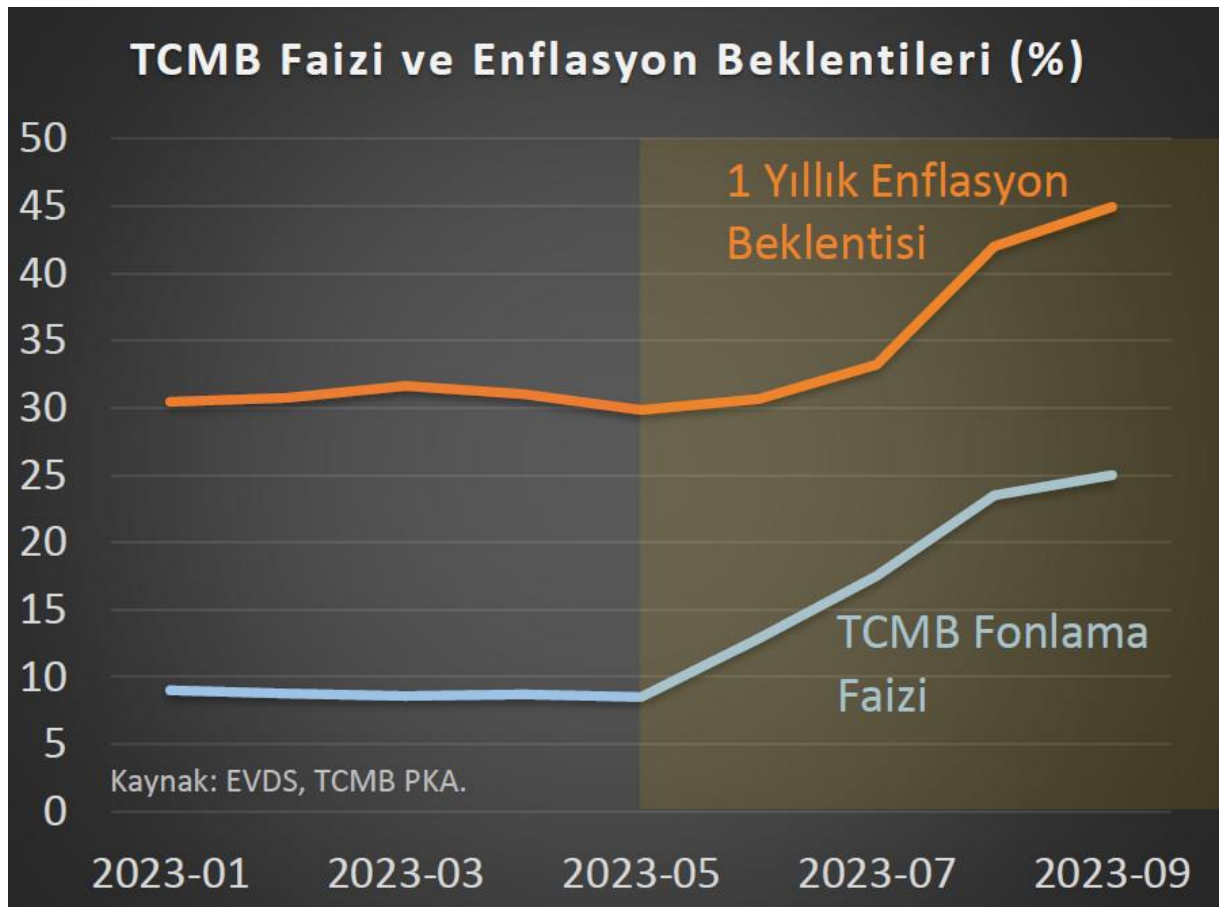
TCMB EYLÜL AYI POLİTİKA FAİZİ BEKLENTİLERİ		
Reuters	30%	(500 bp)
Foreks	30%	(500 bp)
AA Finans	30%	(500 bp)
BloombergHT	30%	(500 bp)
TCMB Piyasa Katılımcıları Anketi	30%	(500 bp)
JPMorgan	30%	(500 bp)
Morgan Stanley	30%	(500 bp)
Barclays	27,5%	(250 bp)
Standard Chartered	30%	(500 bp)
Societe Generale	31%	(600bp)

Hakan Kara: 750 baz puan artış daha etkili ve daha az maliyetli olur

Bilkent Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Hakan Kara, bugünkü sosyal medya paylaşımında 500 baz puan yerine 750 baz puan faiz artışının önemine işaret etti.

EKONOMİ gazetesi yazarı Kara'nın yarınki faiz toplantısına ilişkin paylaşımı şöyle: Haziran'dan beri Merkez Bankası faizi 16,5 puan artırırken 1 yıllık enflasyon beklentisi 14,3 puan arttı. Enflasyon beklentilerinin hızlı bozulması nedeniyle yüklü faiz artırımına rağmen para politikası yeterince sıkılaşamadı.

Yavaş hareket etmenin hızlı gitmeye kıyasla ekonomi açısından daha maliyetli olacağını, ilk adımların yumuşak olması durumunda sonradan daha fazla faiz artırımını gerekebileceğini defalarca vurgulamıştık.

Hakan Kara'nın paylaştığı grafik

Faiz artırımının daha etkili olması için önden yüklemeli ve güçlü olması gerekiyor. Merkez Bankası yeni üyelerin PPK'da çoğunluğu sağlamasıyla doğru adımları atmaya başladı. Eylül toplantısında da **750 baz puan** faiz artırımının 500 baz puandan daha etkili ve daha az maliyetli olacağını düşünüyorum.

Merkez Bankası bunu yapabilirse **piyasada kontrolü ele geçirerek** sonraki aşamaları çok daha iyi yönetebilir. KKM'den ve döviz kısıtlayıcı düzenlemelerden

çıkış da daha rahat olur, normalleşme hızlanır, risk primi düşer. TCMB gereksiz mevzuat detayları ile uğraşmaktan kurtulup enflasyonla mücadeleye odaklanabilir.

Alaattin Aktaş: İster misiniz piyasaları şoke edecek 10 puanlık bir artış açıklansın!

EKONOMİ gazetesi yazarı Alaattin Aktaş da çarşamba günü köşesinde faiz kararını "*Adam Olacak Çocuk'taki puanlar: 10, 10, 10, 10!*" başlığı ile kaleme aldı. TCMB'nin faiz artırımlarının Haziran'da 6.5 puan, Temmuz'da 2.5 puan ve Ağustos'ta 7.5 puan olduğunu anımsatan Aktaş, "**Şimdi niye 5 puan bekleniyor; bir yüksek, bir düşük diye mi?** Ağustos'taki artış sürpriz olmuştu. İster misiniz yarın da piyasaları şoke edecek 10 puanlık bir artış açıklansın!" yorumunda bulundu.

Merkez Bankası'nın yarın faizi yüzde 35'e yükseltmesinde şaşılacak bir yön bulunmadığını ifade eden Aktaş, "Hem zaten bize yüksek gelen yüzde 35 yüksek değil; yüksek gelen yüzde 35 için tek seferde yapılması gereken 10 puan artış. Merkez Bankası temmuz toplantısında artışı 2.5 puanda tutmasa da örneğin 5 puan yapsaydı, şimdi politika faizi 27.5 olacak ve 7.5 puanlık artışla yine yüzde 35'e ulaşacaktık. Temmuzda hata yapıldı ve oradaki hata şimdi telafi edilebilir" değerlendirmesini yaptı. Makelenin tamamı [linkte](#)

Altuğ Özaslan: Piyasaya pozitif sürpriz yapabilir

Fortuna Capital Danışmanlık Kurucusu Dr. Altuğ Özaslan da 600 baz puanlık artış beklediğini kaydederek Merkez Bankası'nın piyasa beklentisi olan 500 baz puanın üzerinde bir artışla piyasaya pozitif bir sürpriz yapmak isteyebileceklerini belirtti. Özaslan, şunları söyledi: "Mevcut enflasyon görünümü ve bozulan beklentilerde 500 baz puan yerine 600 baz puan yapmak çok bir şey değiştirmeyecek ama Merkez Bankası'nın verdiği mesaj bakımından önemli olacak. 100 baz puan daha yüksek artış hayatımızda fark yaratmasa da böylece Merkez Bankası beklentilerdeki yukarı yönlü artışın farkındayız, gerekeni yapabiliyoruz, bunu yapabilmek için gerekli onayları aldık, para politikası olarak elimiz rahat ve gerekli faiz artışlarını da gerektiği sürece yapabileceğiz demiş olacak. O nedenle PPK kararında politika faizinin daha yüksek artırılabilirliğini düşünüyorum."

İhracatta 'kayıp ligi' büyüyor

Resesyon kaynaklı talep azlığı, rekabetçi fiyatlardan uzaklaşılması ve navlunun ucuzlaması ile Çin'in geri dönüşü Türkiye'nin en önemli ihracatçı sektörlerinde daralmaya yol açtı. En büyük kayıp, yüzde 36,4 ile çelikte görülürken; kimya, tekstil, hazır giyim ile çimento, cam, seramik ve toprak ürünleri sektörlerinde de dramatik düşüşler söz konusu.

MERVE YİĞİTCAN

Ana pazarlarda yaşanan resesyon kaynaklı talep yetersizliğine, rekabetçi fiyatlardan uzaklaşılması, Çin'in piyasalara geri dönüşü ve bazı emtia fiyatlarında gerileme de eklenince birçok sektörde ihracat kaybı hızlandı. 8 ayda ihracatı en fazla daralan sektör yüzde 36,4 ile çelik olurken, onu yüzde 15,1 ile çimento, cam, seramik ve toprak ürünleri izledi. En büyük ikinci ihracatçı sektör olan kimyada 8 aylık dönemdeki kayıp yüzde 14'ü geçerken; üçüncü büyük ihracatçı sektör olan hazır giyim ve konfeksiyondaki gerileme yüzde 7'leri buldu. Söz konusu dönemde 27 alt mal grubunun 12'sinde ihracat düşerken, birim fiyatların arttığı bu dönemde 4 sektörde de büyümenin yüzde 5'in altında kalması dikkat çekti.

Türkiye ihracatında daralma ağustos ayında da sürerken, ocak-ağustos döneminde ihracat geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 0,4 düşerek; 165,5 milyar dolardan 164,9 milyar dolara indi. İhracattaki daralmanın başlıca sebebi ana ihracat pazarlarında yaşanan resesyon ve buna bağlı olarak talepte görülen iştahsızlık olurken, özellikle içeride artan maliyetler karşısında kurun uzun süre baskılanması nedeniyle fiyat tutturamayan ihracatçının sipariş kaçırmaları ve müşteri kaybı da etkili oldu. Yanı sıra navlunun düşmesi, Çin'in piyasaya geri dönmesi ve bazı emtia fiyatlarında yaşanan düşüş de ihracat rakamlarının gerilemesine sebep olurken,

özellikle Türkiye'nin ihracatında ilk 10'da yer alan sektörlerde yaşanan kayıplar ileriye dönük endişeleri de artırdı.

Çelikte kırmızı alarm

EKONOMİ'nin dış ticaret verilerinden derlediği bilgiye göre, Ocak-Ağustos 2023 döneminde en fazla ihracat kaybı çelik sektöründe yaşandı. Geçen yılın aynı dönemine göre çelik ihracatı yüzde 36,4 düşerek, 15,2 milyar dolardan 9,6 milyar dolara indi. Bu sektörde söz konusu dönemde miktar bazında yaşanan gerileme de yüzde 35,5 olarak gerçekleşti. Çelikte en fazla satışın yapıldığı İsrail'e ihracat bu dönemde yüzde 40 düşerken, sektörün en büyük ikinci pazarı olan Almanya'ya ihracat da yüzde 7 daraldı. İstatistiklere göre, söz konusu dönemde çelik sektörünün en fazla ihracat yaptığı ilk 10 ülkenin tamamında satışlar gerilemiş durumda.

Lojistik avantajını kaybetti

İhracatta en fazla daralma yaşayan ikinci sektör ise çimento, cam, seramik ve toprak ürünleri oldu. Bu sektörün ihracatı yılın 8 ayında yüzde 15,1 düşerek; 3,7 milyar dolardan 3,1 milyar dolara indi. Sektörün ihracatında miktar bazında da yaklaşık yüzde 29 düşüş var. Sektörün en fazla ihracat yaptığı ABD'ye satışları yüzde 20 düşerken, ikinci büyük pazarı İsrail'e de gerçekleştirdiği ihracat 8 ayda yüzde 13,2 geriledi. Ayrıca sektörün önemli ihracat pazarları arasında yer alan Almanya ve İngiltere'ye olan ihracatında da bu dönemde yüzde 20'leri aşan daralma söz konusu.

İhracatın en fazla düştüğü üçüncü sektör yüzde 15 ile su ürünleri ve mamulleri olurken, madencilik sektörünün ihracat kaybı 8 ayda yüzde 14,9 oldu. Madencilik sektöründe Çin'in piyasaya dönüşüyle alımlarını artırmaya rağmen sektörün en büyük pazarları arasında yer alan ABD, İtalya ve Bulgaristan'a ihracatı her birinde yüzde 20'leri aşan oranlarda geriledi.

Türkiye'nin ikinci en büyük ihracatçı sektörü olan kimyevi maddeler ve mamullerinde de işler iyi gitmiyor. En fazla kaybın yaşandığı beşinci sektör olan kimyada, Ocak-Ağustos 2023 döneminde ihracat geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 14,2 düşerek; 22,6 milyar dolardan 19,4 milyar dolara indi. Sektörün miktar bazında ihracatında da düşüş devam ediyor. 8 ayda Türkiye'nin kimya ihracatı miktar bazında yüzde 10,3 düştü.

'Kaybedenler' sıralamasında kimyayı demir ve demir dışı metaller sektörü izledi. Bu sektördeki kayıp yılın 8 ayında yüzde 13,7'yi bulurken, ihracat 8,5 milyar dolar olarak gerçekleşti. Sektörün miktar bazında kaybı ise yüzde 10,2 olarak kaydedildi.

Tekstil ve hazır giyimde kan kaybı sürüyor

Yurtiçinde uygulanan ekonomi politikaları kapsamında uzun süre baskılanan döviz kurunun en büyük mağdurlarından hazır giyim ve konfeksiyon ile tekstil ve hammaddeleri sektörlerinde de kayıp sürüyor. Tekstil ve hammaddeleri sektörünün kaybı 8 ayda yüzde 9,5 olurken, sektörün miktar bazında kaybı yüzde 3,7

oldu. Bu sektörün en büyük pazarı olan İtalya'ya ihracatında yaşanan gerileme yüzde 25'i bulurken, ABD'ye olan ihracatı yüzde 20, Almanya'ya ihracatı da yüzde 14 düştü. Türkiye'nin en büyük üçüncü ihracatçı sektörü hazır giyim ve konfeksiyonda ihracat kaybı 8 ayda yüzde 7'yi bulurken, miktar bazında kayıp ise yüzde 15'i geçti.

■“Hala özelleşmiş işler yapamıyoruz”

Kimya sektörünün ihracatında yaşanan gelişmeleri değerlendiren TOBB Plastik, Kauçuk ve Kompozit Sanayi Meclis Başkanı Yavuz Eroğlu, yaşanan daralmada başlıca sebebin AB'deki resesyon olduğunu söylerken, iç pazarda istediğini bulamayan Çinli rakiplerin düşük fi yat politikasıyla daralan pazarda rekabeti daha da zora soktuğunu dile getirdi. Bunun yanında “Aynı şeyleri yaparak farklı sonuç bekliyoruz” diyen Eroğlu, “İhracatta hala özelleşmiş işler yapamıyoruz. En büyük sıkıntımız bu. Pandemi lojistik avantajımız vardı. O avantajı özelliikli ürün politikasıyla desteklemezsek kaybederiz, diyorduk. Bugün maalesef kaybettik. Sene sonunda da bugünden daha farklı bir tablo olmayacaktır. AB'de resesyon devam ediyor, bunun etkisi devam edecek. Çin'den gelen büyüme rakamları kötü. Çinli rakipler daralan pazarda sonuna kadar fi yat kırarak mal satmaya devam edecek. Elimizde geriye bir tek hükümetin kur politikası kalıyor. Belki bir miktar rekabetçi kurla ihracatta iyileşme olabilir. Ancak bu sadece yaraya pansuman olur, kalıcı iyileşme için katma değerli ürün üretimi noktasında radikal kararlar alınmalı” ifadelerini kullandı.

■“Hazır giyimde son 25 yılın en dip noktasındayız”

İhracatta yaşanan kayıpları değerlendiren Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği (TGSD) Başkanı Ramazan Kaya, daralmaya yol açan en önemli sorunun Avrupa ve Amerika pazarındaki talepsizlik olduğunu söyledi. Bunun yanında pandemiden sonra değişen hayat tarzına bağlı olarak modada akımının 'hızlı'dan 'yavaş'a dönmesine neden olduğunu söyleyen Kaya, “Böyle olunca eskiden 3-4 haftada değişen vitrinler 6-7 haftada değişiyor. Bu durumda zaman baskısı olmayan alım grupları talepsizlik de olunca alternatif ülkelere de yönelmeye başladı. Rekabet ettiğimiz ülkelere gittiklerinde de Türkiye'nin daha pahalı olduğunu gördüler. İçeride işçilik maliyetlerimiz 600 dolarların üzerine çıktı. Maliyet açısından pahalı ülke olduk, talep ve zaman baskısı olmayınca siparişler başka ülkelere kaydı. Bunun yanında pandemi dönemi tedarik zinciri bozulduğunda gereğinden fazla alımlar yapıldı, şimdi o alım gruplarının stokları ciddi boyutta. Tüm bunlar bir araya gelince ihracatta söz konusu daralma yaşandı” dedi. Sektörün bu yılı 2022'nin yüzde 8-10 gerisinde tamamlayacağını öngördüklerini belirten Kaya, önümüzdeki yılın ilk 6 ayında da tablonun bu yıldan daha farklı olmayacağına dikkat çekti. Sektörün son 25 yılın en dip noktasında olduğuna dikkat çeken Kaya, istihdam ve finansman anlamında sektörün desteklenmesi gerektiğini sözlerine ekledi.

■ “AB'nin haksız antidampingi pazar kaybına yol açtı”

Çimento, Cam, Seramik ve Toprak Ürünleri İhracatçıları Birliği Başkanı Erdem Çenesiz, sektörün ihracatında yaşanan daralmanın en önemli faktörlerinden birinin

AB'nin Türk kaplama seramiğine uyguladığı antidamping uygulaması olduğunu söyledi. Çenesiz, "Birçok Türk şirketi AB komisyonu nezdinde dava açtılar, bu davalar sürüyor. Ancak bu durum AB'de bir miktar pazar kaybına neden oldu. Bunun yanında navlunların düşmesi AB ve ABD pazarına Çin ürünlerinin, özellikle de Avrupa'da Hint kökenli ürünlerin daha ucuz girmesi de bize kaybettirdi. Bunun yanında pazarlarımızda da daralmalar var. Ancak yılın kalan kısmında bir miktar toparlama bekliyoruz" dedi.

■ "2024 de bu yıldan farklı olmayacak"

Çelik İhracatçıları Birliği (ÇİB) Başkan Yardımcısı Uğur Dalbeler, yaşanan ihracat kaybındaki en önemli faktörün 5 yıldır dünyada artarak devam eden korumacılık önlemleri olduğuna işaret ederek, "Bunun yanında enflasyon artışı ile beraber Batı'da yapılan faiz artışlarının talebi baskılaması da ikinci faktör olarak karşımıza çıkıyor. Eskiden AB kota açıkladığında ilk gün o kotaları doldururduk, şimdi ise dönemin sonu geliyor, bırakın doldurmayı kotaların yarısını bile dolduramadık. Bir diğer etken de Çin beklediği kadar kendi içinde tüketemeyince, ürettiğini ihraç etmeye başladı. Çin her ay 2,5-3 milyon ton fazladan ihraç yapınca daralan pazarda rekabet edeceğimiz ortamı da ortadan kaldırdı" diye konuştu. Yılın ilk yarısında miktar bazında daralmanın yüzde 50 civarında olduğunu, şimdilerde ise bunun yüzde 35'lere indiğini söyleyen Dalbeler, "Yılı büyük olasılıkla yüzde 35 daralma ile kapatırız. Önümüzdeki yılın da 2023'ten çok farklı olacağını sanmıyoruz. Ancak 2025'ten sonra olumlu bir dönem bekliyoruz" ifadelerini kullandı.

Gözler Merkez Bankası'nın faiz kararında

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), politika değişikiminin ardından bugün dördüncü kez toplanacak. Haziran ayında dezenflasyonun tesisi için sıkılaşıma sürecine başlanırken alınacak faiz kararı piyasaların odağında olacak. Banka, son 3 toplantıda faiz oranını 16,5 puan artırdı.

TCMB Para Politikası Kurulu, Merkez Bankası Başkanı Hafize Gaye Erkan başkanlığında bugün toplanacak.

Saat 14.00'te faiz kararı açıklanacak. Beklentiler ve verilen mesajlar; sıkılaşımanın devam edeceği yönünde. Banka, son 3 toplantıda faiz oranını 16,5 puan artırdı.

İkinci konut alımına da kredi kısıtı getirildi

Banka politika sadeleşmesine de başladı. Bu süreçte seçici kredi ve miktarsal sıkılaştırma kararları açıklandı. Tüketici ve taşıt kredilerinde büyüme oranları düşürüldü. İkinci konut alımına da kredi kısıtı getirildi.

Politika faizinde 7,5 puanlık tarihi artırım

Kur korumalı mevduattan çıkışı destekleyen kararlar alınırken, TL mevduata geçiş hızlandı. Üretim, yatırım ve ihracat kredilerine ise destekler peş peşe açıklandı.

Banka en büyük sürprizi ise geçen ay yaptı. Politika faizinde 7,5 puanlık tarihi artırıma gitti. Böylece son 3 toplantıda faizler 16,6 puan arttı. Politika faizi yüzde 25'e çıktı. Yarın atılacak adım ise merak konusu. Bankanın, faiz artırım boyutunun yanı sıra karar metninde vereceği mesajlar da yakından izlenecek.

TEPAV: Faiz yüzde 33'ün üstüne çıkarılmalı

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), enflasyonun 2024 Mayıs ayında yüzde 70'lere yaklaşabileceğini, resmi hedef olan yüzde 33'e indirilmesine yönelik beklentilerin kırılması gerektiğini, bunun için de faizin yüzde 33'ün üstüne taşınması gerektiği görüşünü açıkladı. TEPAV notunda, cari açığın kur üzerinde büyük baskı yaptığına dikkat çekildi.

Mehmet KAYA

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) bünyesinde oluşturulan TEPAV Makroekonomi Çalışma Grubu tarafından yayımlanan Para Politikası Değerlendirme Notunda, ön yüklemeli politikalar önerildi ve faizin yüzde 33'ün üstüne taşınması gerektiği belirtildi. Bilgi notunda, Mayıs 2024'te enflasyonun yüzde 70'lere doğru çıkacağı yönündeki tahminlere vurgu yapılarak, beklenti anketlerinde de 2024 için tahminlerin yüksek olduğu hatırlatıldı. Mayıs ayındaki yüzde 70'lerde oluşacak yıllık enflasyonun, 2024 sonunda yüzde 33'e indirilmesine yönelik risklere değinilen çalışmada, bu hedefin tutmasının inandırıcılığın sağlanması-beklentilerin kırılmasıyla olabileceği, bunun için de ön yüklemeli politikalar uygulanması gerektiği savunuldu.

Mevcut görünüm

Değerlendirme notunun mevcut görünümüne yönelik bölümünde, Türkiye'nin Dünyanın en yüksek enflasyonlarından birine sahip olduğu, G20 ülkeleri içinde de 13 ülke ile birlikte enflasyonu 2021 düzeyinde seyrettiği hatırlatıldı. "Otoritelere göre Mayıs 2024'e kadar enflasyon yüzde 70'e yaklaşacak, yaz aylarından başlayarak baz etkisinin de etkisiyle, hızla gerileyerek yıl sonunda yüzde 33'e düşecek, gerilemesini

daha sonra da sürdürerek 2026 yılında tek hanelere inecek” denilen çalışma notunda, beklenti anketlerinde 2024 enflasyon beklentisinin yüzde 67,2 olduğu hatırlatılarak, “Bu durumda para politikası açısından temel soru, 2024 ortalarında yüzde 70 civarında bir düzeyde tepe noktasına ulaşacak enflasyonun 2024 sonunda yüzde 33’e nasıl düşürüleceği ve daha sonraki dönemde de bu düşüş eğiliminin nasıl devam ettirileceği” ifadesine yer verildi.

“Politika önerisi: Büyüme sınırlanmalı, bütçe açığı kontrol edilmeli, MB ve TÜİK’in bağımsızlığı güçlendirilmeli, TL faizi daha cazip olmalı”

TEPAV notunda, kur istikrarı, yüksek enflasyon beklentisinin kırılması, cari açığın kontrolüne yönelik bir dizi önlem sıralandı. Bunlar arasında, özellikle beklentilerin kırılması ve TL’nin güçlenmesi için ön yüklemeli olarak faizin yüzde 33’ün üstüne çıkarılması gerektiği savunuldu.

TEPAV notunda, hedefle uyumlu beklenti ve kur istikrarına ulaşmak için Türkiye’nin risk priminin düşürülmesi, TL finansal varlıklarının döviz cinsi varlıklara göre daha cazip hale getirilmesi gerektiği vurgulandı. Bunu sağlamak için ise seçim ve deprem nedeniyle artan bütçe açıklarının düşürülmesi politikasının sıkı sıkıya uygulanması gerektiği belirtildi. TEPAV’ın henüz yayımlanmamış çalışmalarında 2024 bütçe açığının GSYH’ye oranının OVP hedefi olan yüzde 5,9’un üzerinde olması riski bulunduğu belirtildi.

Beklentilerin kırılması ve kur istikrarı için cari açığın normal yollardan finansmanının sağlanması gerektiği de belirtilen TEPAV notunda, “Cari işlemler açığının azaltılmasının kısa vadede temel yolu büyümeyi potansiyel düzeyinin üzerine çıkarmamaktan geçiyor. Bu çerçevede özellikle kredi artışını sınırlayan önlemler önem kazanıyor. Normal yollardan finansmandan kasıt ise, sürdürülebilir bir şekilde portföy yatırımlarının, kredilerin ve doğrudan yatırımların Türkiye’ye akmasının sağlanması. Hem 2022’de hem de 2023’ün ilk yedi ayında, bu yollarla sağlanan finansmanın cari işlemler açığını finanse etmekten uzak kaldığını ve bu olgunun döviz kuruna yukarıya doğru büyük bir baskı yaptığını dikkate almak gerekiyor” denildi.

“Para politikası daha da sıkılaştırılmalı, Merkez Bankası ve TÜİK’in bağımsızlığının artırılması risk primini daha hızlı düşürür”

Bu politikaların uygulanması ve enflasyonun düşürülmesi için, iç talebin kısılması, kur istikrarının tesisi ve hedeflerin çok üzerinde olan mevcut enflasyon beklentilerinin kırılmasının ana çerçeveyi oluşturduğu belirtilen TEPAV çalışmasında, para politikasının sıkılaştırılması gerektiği savunulan çalışmada şu yorum yapıldı:

“12 ay sonrasının enflasyon beklentileri yüzde 45 civarı iken, politika faizi yüzde 25. Bu çerçevede bakıldığında, para politikasının mevcut duruma göre daha sıkılaştırılması ve bu sıkılaştırmanın bir an önce yapılması gerektiği çok açık olarak gözüküyor. Sıkılaştırmadan kasıt -bir tahmin hatası payını da dikkate alarak- 2024 sonu

enflasyon hedefinin üzerinde ve 12 ay sonrasının piyasa enflasyon beklentileri ile uyumlu bir politika faizinin belirlenmesi. Ancak burada ortaya çıkan temel bir risk var. Şu: Yaz aylarına doğru yüzde 70 civarına yükselmesi beklenen enflasyonun altı ay sonra yüzde 33 artı hata payı düzeyine nasıl düşürüleceği şüphesinin yaygınlığı. Ne yapılmalı? Eylül-Ekim aylarında politika faizi önden yüklemeli olarak yüzde 33'ün üzerine çıkmalı, bu süreçte, politika kararlarının enflasyon eğilimi ve enflasyon beklentileri üzerindeki etkileri takip edilerek daha sonraki adımlar belirlenmeli. Zira, Merkez Bankası piyasa aktörlerini kararlılığına ikna edebilirse enflasyon eğilimi yavaşlayabilir ve enflasyon beklentileri düşebilir, çok daha yüksek faiz artırımları gereği de azalabilir.”

TEPAV çalışmasında, Temmuz ve Ağustos aylarında TÜİK'in önceki ayların tersine enflasyon hesabının diğer bazı kurumların hesaplarına yaklaşmasının olumlu etkisine dikkat çekilerek, “Bu sürecin devamını doğrudan sağlayacak asıl adım ise TÜİK'in kurumsal yapısının bağımsızlık yönünde değiştirilmesi olacaktır. Benzer bir adım TCMB açısından da atılırsa Türkiye'nin risk priminin daha da hızlı düşmesi beklenir” denildi.

Fed, faizi 22 yılın zirvesinde sabit tuttu

Fed, faiz oranlarını piyasa beklentileri doğrultusunda 22 yılın en yüksek seviyesinde sabit tutarken; Fed yetkilileri, bu yıl için bir artış daha öngördü. Karar metnindeki mesajlar ve ekonomik projeksiyonların açıklanmasıyla, dolar endeksi ve tahvil faizleri yükseldi; altın fiyatları baskılandı.

ABD Merkez Bankası (Fed), sürpriz yapmadı; sıkılaştırmada mola verdi. Banka politika faizini beklentiler dahilinde değiştirmeyerek yüzde 5,25-5,5 aralığında sabit tuttu. Böylece Fed faizleri 22 yılın en yüksek seviyesinde tutmaya devam etti; ancak ABD ekonomisini daha ne kadar dizginleyeceğini tartışırken para politikasında sıkılaştırmaya istekli olduğunun sinyalini verdi.

Bu yıl için bir faiz artışı daha öngörüldü

Fed yetkilileri, enflasyonla mücadele için bu yıl faiz oranlarını bir kez daha artırmaya hazır olduklarının sinyalini verdi. 12 üye bu yıl bir faiz artışı daha beklerken; 7 üye faizi sabit tutmayı destekliyor. Karar metninde, ek politika sıkılaştırmasına dair ifade değiştirilmedi.

İki günlük FOMC toplantısının sonunda açıklanan tahminlere göre, ekonomik faaliyetlerin beklenenden daha güçlü olması nedeniyle, yetkililerin çoğunluğu faiz oranlarını gelecek yıl boyunca mevcut seviyelerine yakın tutmaları gerekeceğini düşünüyor.

FOMC toplantısı sonrasında gelen açıklamaların politikanın daha önce öngördüğünden daha uzun süre sıkı tutulacağı sinyalini vermesinin ardından Fed'in gelecek yıl faiz oranlarında indirim yapacağına dair beklentiler azaldı.

Fed yetkililerinin faiz tahmini gelecek iki yıl için yükseldi

Fed'in açıkladığı "Ekonomik Projeksiyon Raporu"na göre, bu yıl için medyan faiz tahmini yüzde 5,6 olarak kalırken, gelecek yıl için yüzde 4,6'dan yüzde 5,1'e, 2025

21.09.2023

yılı için yüzde 3,4'ten yüzde 3,9'a yükseldi. 2026 yılı için ilk kez açıklanan faiz tahmini ise yüzde 2,9 oldu.

Fed yetkililerinin uzun dönem faiz tahmini yüzde 2,5 seviyesinde kaldı.

Büyüme tahminleri yukarı yönde revize edildi

Fed yetkilileri bu yıl ve gelecek yıl için GSYH tahminlerini yukarı yönde revize ettiler. Fed'in açıkladığı "Ekonomik Projeksiyon Raporu"na göre, 2023 yılı GSYH beklentisi yüzde 1,0'den yüzde 2,1'e çıkarıldı.

Fed yetkililerinin gelecek yıl için GSYH beklentisi yüzde 1,1'den yüzde 1,5'ye çıkarken, 2025 yılı için beklentisi yüzde 1,8 olarak kaldı. Fed'in 2026 yılı için ilk kez açıkladığı büyüme tahmini ise yüzde 1,8 oldu.

Fed yetkilileri uzun dönem GSYH beklentilerini yüzde 1,8 seviyesinde tuttu.

İşsizlik beklentileri aşağı çekildi

Fed'in açıkladığı "Ekonomik Projeksiyon Raporu"na göre, işsizlik oranı tahmini bu yıl için yüzde 4,1'den yüzde 3,8'e çekildi. Fed yetkililerinin 2024 ve 2025 yılları için tahmini yüzde 4,5'ten yüzde 4,1'e indi.

Uzun dönem işsizlik tahmini yüzde 4,0 olarak kalırken, 2026 yılı tahmini de ilk kez yüzde 4,0 olarak açıklandı.

Piyasalar ne tepki verdi?

Fed'in faiz oranlarını sabit tutması ve bu yıl içinde bir faiz artırımını daha yaparak borçlanma maliyetlerini daha uzun süre yüksek tutmayı planladığının sinyalini vermesinin ardından ABD borsaları geri çekilirken; dolar endeksi yeniden 105 seviyesinin üzerine çıktı ve 105,26 ile gün içi zirvesini gördü. Dolar endeksi saat 22.29 itibarıyla yüzde 0,01 yükselişle 105,22'de bulunuyor.

ABD 10 yıllık tahvil faizi, yüzde 4,32'den yüzde 4,35 seviyesine kadar yükseldi. ABD 2 yıllık tahvil faizi ise, yüzde 5,05'ten yüzde 5,14'e çıktı ve böylelikle 2007'den bu yana görülen en yüksek seviyeye ulaştı.

Euro/dolar paritesi, 1,0697'den 1,0662'ye kadar geri çekildi. Şu dakikalarda 0,15 kayıpla 1,0663'te bulunuyor.

Altının ons fiyatı, açıklamalar öncesi 1946 dolarda olurken; 1935 dolara kadar baskılandı. Sarı maden saat 22.42 itibarıyla ise yüzde 0,27 primle 1936 dolarda hareket ediyor.

Brent petrolün varil fiyatı ise, 93,87 dolardan 93,25 dolara kadar düştü.

Eylül enflasyonu yüzde 5'i aşmayabilir

Alaattin AKTAŞ

21 Eylül 2023 Perşembe

Bu yaz temmuz ve ağustosta şimdiye kadar hiçbir yaz döneminde görülmeyen fiyat artışları yaşandıktan sonra gözler artık sonbahara, ilk etapta da eylül ayına çevrildi. Acaba temmuz ve ağustostaki gibi yüzde 9.49 ve yüzde 9.09'a yakın bir oran mı bizi bekliyordu, yoksa normale dönüş sayılabilecek daha düşük bir artış mı söz konusu olacaktı?

Eylül ayının üçte ikisi geride kaldı ve şimdiye kadar oluşan veriler ve göstergeler, eylülde önceki iki aydaki boyutta bir fiyat artışı gelmeyeceğine işaret ediyor. Ancak bu demek değil ki çok düşük bir oran görme şansımız var. Eylülde, olsa olsa önceki iki ayın yarısı düzeyinde bir artışta kalınmasını beklemeyebiliriz.

İki etkende olumlu gelişme...

Enflasyonun temel belirleyicisi iki kalem ya da iki etken olduğunu hep vurguluyoruz; döviz kuru ve akaryakıt fiyatları...

Önce akaryakıt fiyatlarına bakalım...

Akaryakıtta eylül ayında önceki aylara kıyasla çok daha az zam geldi. Bugün için geçerli fiyatların ay sonuna kadar değişmeyeceği varsayımıyla yapılan hesaplama, bu ay benzinin ay ortalaması bazında yüzde 2.4, motorinin yüzde 4.9, otogazın ise yüzde 7.9 zam gördüğünü ortaya koyuyor. Bir kıyaslama için ağustosun zam oranlarını da hatırlatalım. Geçen ay benzin fiyatı yüzde 21, motorin fiyatı yüzde 26, otogaz fiyatı ise yüzde 28 artış göstermişti.

Dolayısıyla bu ayki akaryakıt zammında ağustosla neredeyse kıyaslanamayacak bir yavaşlama var. Üstelik ayın kalan günlerinde zam gelse bile, bu zam ortalamaya ancak üçte bir düzeyinde etki edecek. Yani ortalama artışın ağustosun çok altında kalacağı kesin.

Ancak akaryakıt zammının diğer mal ve hizmetlere etkisi tabii ki yalnızca zammın yapıldığı ayla sınırlı değil. Zamana yayılan bir geçişkenlik var. Bu yüzden de, eylül zammı düşük kalsa bile, ki şimdilik öyle görünüyor, temmuz ve ağustostaki yüksek akaryakıt zammının diğer mal ve hizmetlere yansması bu ay da devam edecektir.

Ama en azından eylül ayı için şöyle bir olumlu etki söz konusu. Akaryakıt zamlarının TÜFE'ye olan doğrudan etkisi çok çok sınırlı kalacaktır.

Döviz "şimdilik" yatay

Dolar bu ay yatay seyrediyor. Aslında ağustos için de yataya yakın bir seyir olduğu söylenebilir. Merkez Bankası doları tutma konusunda çok mahir...

Dolar mevcut düzey değişmediği takdirde eylül ayı ortalamasında ağustos ortalamasına göre değişmeyecek, hatta yüzde 0.2 gibi bir gerileme gösterecek. Doların temmuzda yüzde 15, ağustosta ise yüzde 2 arttığı dikkate alınırsa eylüldeki bu düzey fiyatlar için olumlu bir etki doğuracak, en azından olumsuzluk kaynağı olmayacak.

Ancak akaryakıtta olduğu gibi dövizde de fiyatlara yansıma yalnızca artışın yaşandığı ayla sınırlı değil. Dövizdeki artış zamana yayılarak tüm mal ve hizmetler için bir zam kaynağı olacaktır. Dolayısıyla temmuzdaki yüzde 15'lik artıştan bile eylüle bir yansıma beklenmelidir. Ama tabii ki etki giderek yavaşlayacaktır.

Merkez Bankası'nın rolüne dikkat!

Döviz ve akaryakıt fiyatları eylülde ılımlı bir seyir izlemekle birlikte Merkez Bankası'nın politika faizine ilişkin kararlarla birlikte gidişat olumlu ya da olumsuz yönde belirgin bir değişiklik de gösterebilir.

Bugün saat 14.00'de Para Politikası Kurulu'nun açıklamasıyla yeni faiz oranını öğreneceğiz. Dün de vurguladığım gibi piyasadaki ağırlıklı beklenti faizin 5 puanlık artışla yüzde 30'a çıkarılacağı yönünde. Faiz bu düzeyde belirlenirse piyasaya etkisi nötr olacaktır. Yüzde 30'un altındaki faiz beklentileri bir anda bozabilir, yüzde 30'un üstündeki bir faiz ise çok daha başka anlamlar taşır.

Faiz hele hele hiç ihtimal verilmemekle birlikte sabit tutulursa "**yandı gülüm keten helva**"!

O durumda eylül için ne yüzde 5 enflasyon tahmininin önemi kalır, ne zaten şimdi bile çok zor görülen yüzde 65'lik yıl sonu tahmininin.

Hatta daha ötesi, "**Enflasyonla mücadele ediliyor mu, ediliyormuş gibi mi yapılıyor**" tartışması biter, "**Ediliyormuş gibi yapıldığı**" görüşünde herkes birleşir.

Bu yıl sonunun tahminin yanında yine zaten tartışmalı olan 2024'ün yüzde 33'üne de kimse inanmaz.

Fiyatlar tırmanışa geçer

Merkez Bankası'nın faizine ilişkin ağırlıklı beklentinin yüzde 30 olduğunu belirttim. Ancak Merkez Bankası artışı 7.5 puan, hatta 10 puan düzeyinde tutarsa bu da pek şaşırtıcı olmaz.

Enflasyonla gerçekten mücadele edilmek isteniyorsa biz bu faizi 35'lere, 40'lara çıkarmak durumundayız zaten. Ya bir an önce çıkarır ve mücadelede kararlı olduğumuzu gösteririz ya da küçük artışlarla gider ve adeta ipe un seriyor görüntüsü veririz.

Mevcut koşullarda bile, yani yarından sonra faizin ne çok olumlu, ne çok olumsuz etkileyeceği koşullarda bile eylül için yüzde 5 dolayında bir enflasyona gidiyoruz. Eylülde yüzde 5 artış yaşanırsa dokuz aylık oran yüzde 50 olacak demektir. Bu da yıllık tahmin olan yüzde 65'i aşmamak için son üç ay toplamında yüzde 10'luk bir marj kaldığı anlamına gelir.

Unutmayalım; normal yıllarda bile fiyatların en yüksek artış gösterdiği ay olan ekim bu dönemin içinde.

TÜFE artışını en çok tetikleyecek gelişme ise kışa girişle birlikte doğalgaz hesabının bir anlamda eskiye dönecek olmasından kaynaklanacak. TÜİK bu konuya mayıs ayında yaptığı açıklamada zaten işaret etmişti.

Eylülde yüzde 5 dolayında gerçekleşmesi beklenen enflasyon için artık yapılabilecek bir şey yok. Yeter ki önümüzdeki ayların oranlarının zirve yapmasına yol açacak yanlış adımlar atmayalım. İşte ilk adımı da bugün göreceğiz; bakalım yanlış mı olacak, doğru mu?

100 dolarlık ihracattan 29 dolar net gelir!

Naki BAKIR

21 Eylül 2023 Perşembe

Türkiye'nin ihracatının yüzde 90'dan fazlasını sanayi sektörü gerçekleştirirken, ihraç edilen sanayi ürünlerinin üretiminde kullanılan ithal girdiye ödenen yüksek orandaki döviz, ihracat gelirinin büyük bölümünü alıp götürüyor.

En fazla ihracat yapan sektörlerden ana metal sanayii, gerçekleştirdiği dış satımın yüzde 71'i kadar üretim girdisi ithal ediyor.

İthal girdi bağımlılığında bu sektörü yüzde 61,6 ile bilgisayar ve yüzde 58,7 ile elektrikli teçhizat izliyor.

İhracatın lokomotifleri olan motorlu taşıtlarda ithal girdi kullanımını yüzde 50,6.

Dahilde İşleme Rejimi (DİR) verilerine göre toplam ihracatta yüzde 50'yi aşan ithal girdi oranı, özellikle en çok ihracat yapan sektörlerden ana metal sanayinde yüzde 71'i aşıyor. Buna göre sektörün her 100 dolarlık ihracatının net getirisi 29 dolarda kalıyor.

Bilgisayar, elektrikli teçhizat, kimya gibi sektörlerde de yüksek düzeylere ulaşan ithal girdi kullanım oranı, ihracatın lokomotifleri konumundaki motorlu taşıtlarda da yüzde 50'nin üzerinde bulunuyor.

'DİR' verileri

Belirli bir süre içinde işlendikten sonra ihraç edilmek koşuluyla üretilen ürünlerin üretiminde kullanılan girdilerin gümrük vergisi ve benzeri vergiler ödenmeksizin ithaline olanak sağlayan bir teşvik uygulaması olan DİR verileri, ihracatta yüksek ithal girdiği bağımlılığını ortaya koyuyor.

Aylık bazda Resmî Gazete'de yayımlanan Dahilde İşleme İzin Belgelerinde yer alan verilere göre taahhüt edilen ihracat tutarı ve bunun için ithal edilecek ara mallarına ilişkin tutarlar dramatik bir tabloya işaret ediyor. DİR kapsamında, ocak-temmuz döneminde düzenlenen 3 bin 938 izin belgesi kapsamında ihracatçılar toplam 49 milyar 764,4 milyon dolarlık ihracat taahhüdünde bulunurken; karşılığında, ihracatını

yapacakları ürünlerin üretiminde kullanılmak üzere vergisiz 26 milyar 425 milyon dolarlık ara malı ithali izni aldılar.

DİR'de ihracat ve ithalatın sektörel dağılımı (ocak-temmuz; milyon \$)			
SEKTÖR	İhracat Taahhüdü	Vergisiz İthalat	Bağ Oranı (%)
Ana metal sanayi	6.878,3	4.884,8	71,0
Bilgisayar ve optik cihazlar	673,9	415,2	61,6
Elektrikli teçhizat	3.500,1	2.053,6	58,7
Diğer madencilik taş ocakçılığı	4,8	2,6	57,8
Kimya	1.981,5	1.144,0	57,7
Temel eczacılık	318,4	180,9	56,8
Gıda ürünleri imalatı	4.751,9	2.594,4	54,6
Diğer ulaşım araçları	6.640,0	3.412,1	51,4
Motorlu kara taşıtları	14.519,1	7.347,4	50,6
Kıyıt	817,0	412,3	50,5
Tekstil	2.341,6	1.113,9	47,6
Kauçuk plastik	2.375,0	1.088,0	45,8
Makine ve ekipmanların kiral. ve onarımı	0,4	0,2	45,8
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	61,3	27,5	44,8
Baldıçalık ve su ürünleri	218,2	97,4	44,6
Diğer imalatlar	30,4	13,0	42,8
Ağaç	235,9	97,5	41,3
Deri	117,1	47,0	40,1
Fabrikasyon metal ürünleri	1.502,3	598,4	39,8
Diğer metalik olmayan mineraller	280,3	105,4	37,6
Giyim	591,0	215,3	36,4
Mobilya	176,3	55,8	31,6
EYS Makine ve ekipmanlar	1.436,2	436,7	30,4
Tütün	230,7	69,5	30,1
Bitkisel ve hayvansal ürünler	4,7	0,9	19,4
İçecek	80,2	11,5	14,4
TOPLAM	49.764,4	26.425,2	53,1

Böylece, ihraç edilecek ürünlerin üretiminde kullanılacak söz konusu ara mallarına ödenecek dövizin, ihracatından elde edilecek gelire oranı, ilk yedi ayın ortalamasında yüzde 53,1 düzeyinde oluştu.

Buna göre Türk ihracatçıları, her 100 dolarlık ihracatta yurt dışında yerleşik ara malı üreticilerine 53,1 dolar, ülkeye ise 46,9 dolar kazandırmış olacaklar.

Üretim için ithal edilen ara mallarından devletin vergi almadığı da hesaba katıldığında, bu ihracatın ulusal ekonomiye katkısı daha düşük düzeylere iniyor.

En düşük katma değerli sektörler

DİR kapsamındaki ihracat ve ithalat verilerine göre, yüksek bağımlılık oranında ana metal sanayi başı çekiyor. İlk yedi ayda sektöre, DİR kapsamında gerçekleştirilmeyi taahhüt ettiği 6 milyar 876,3 milyon dolarlık ihracat karşılığında, bunun yüzde 71'i oranında 4 milyar 884,6 milyon dolarlık vergisiz girdi ithali izni verildi.

İthal girdi bağımlılığın da bu sektörü, yüzde 61,6 ile toplam ihracattaki payı düşük sektörlerden bilgisayar ve optik cihazlar izliyor. Söz konusu oran, önemli ihracatçı sektörlerden elektrikli teçhizatı yüzde 58,7 düzeyinde bulunuyor. Bağımlılık oranında daha sonra yüzde 57,8'le madencilik ve taş ocakçılığı, yüzde 57,7 ile stratejik sektörlerden kimya, yüzde 56,8'le temel eczacılık ürünleri, yüzde 54,6 ile gıda ürünleri geliyor.

DİR kapsamında ihracat ve ithalat (milyon \$)				
	İzin Sayısı	İhracat Taahhüdü	Vergisiz İthalat	İthal girdi/İhracat (%)
Ocak	653	9.888,6	5.206,4	52,7
Şubat	532	6.241,7	3.572,7	57,2
Mart	497	7.600,0	3.849,5	50,7
Nisan	489	12.739,9	6.807,8	53,4
Mayıs	633	4.774,0	2.628,0	55,0
Haziran	569	4.772,7	2.418,7	50,7
Temmuz	565	3.747,5	1.941,9	51,8
TOPLAM	3.938	49.764,4	26.425,0	53,1

Otomotivde yarı yarıya

Ülke ihracatının lokomotifi konumundaki motorlu taşıtlar sektörü, ilk yedi ayda tutar bazında DİR kapsamındaki ihracat ve girdi ithalinde de başı çaktı. Bu dönemde 14 milyar 519 milyon dolarlık ihracat taahhüdünde bulunan sektör, 7 milyar 347,4 milyon dolarla bunun yüzde 50,6'sı düzeyinde vergisiz ara malı ithali için izin aldı.

Aynı dönemde 6 milyar 640 milyon dolarlık ihracat karşılığı 3 milyar 412,3 milyon dolarlık vergisiz ithal girdi izni alan diğer ulaşım araçları sektöründe de bağımlılık oranı yüzde 51,4 oldu. İhracat taahhüdü ve ara malı ithalatı tutarlarına göre bağımlılığın en düşük olduğu sektörler ise yüzde 14,4'le içecek imalatı, yüzde 19,4'le bitkisel ve hayvansal ürünler ve yüzde 30,1'le tütün mamulleri imalatı.

Yüksek bağımlılık kura yüksek duyarlılık

Tüm ülkelerde sanayi ürünleri ihracatının içinde belirli miktarda ithal girdi yer alıyor. Bazı girdiler başka ülkelerde daha ucuz olabildiği için katma değeri yükseltmek için ithalat tercih edilebiliyor. Ancak ihracata konu sanayi ürünü içinde ithal girdi payı ne kadar yüksekse, kurdan etkilenim o kadar artıyor. Türkiye'nin ihracat ve ithalatının önemli bir bölümü DİR kapsamında gerçekleşiyor.

İlk yedi ayda dahilde işleme izin belgesine bağlanan ihracat, aynı dönemde gerçekleşen toplam ihracatın yüzde 35'ine; bu kapsamda izne bağlanan ara malı ithalatı da toplam ara malı ithalatının yüzde 14,6'sına denk geliyor. DİR kapsamındaki, ara malı ithalatı/ihracat geliri oranının yüksek oluşunda, sağlanan vergi muafiyeti teşviğinin de etkisi bulunuyor. Ancak, DİR kapsamındaki gelişmeler, genel olarak Türk sanayisindeki yüksek ithal girdi bağımlılığını, başka deyişle kur hareketlerine karşı yüksek duyarlılığı ortaya koyuyor.

Abdulkadir Selvi

Akşener'in ittifak stratejisi

'KEMAL Bey buraya gelecek...' Bu söz ne bana ait ne de Meral Akşener'e...

Racon kesen bu söz daha çok siyaset dışı dünyada kullanılıyor. Ama izniniz olursa bu kez siyasete ilişkin olarak kullanmak istiyorum. Çünkü Meral Akşener, siyasi olarak racon kesmeye hazırlanıyor.

Gün geçmiyor ki Meral Akşener'den CHP ile ittifak ve 6'lı Masa'ya ilişkin yeni bir ifşaat gelmesin. Akşener seçimlerden sonra sürpriz bir çıkış yaptı. CHP ile ittifakın bittiğini açıkladı. Yerel seçimlere tek başlarına gireceklerini ilan etti. 2028 seçimlerinde de ittifak yapmayacaklarını söyledi. Hatta öyle ki İstanbul ve Ankara'nın kaybedilmesini dahi göze aldıklarını ifade etti.

İMAMOĞLU VE YAVAŞ UMUTLU

Meral Akşener, çok sert çıkışlar yapıp ardından tam tersi işler yaptığı için 'Acaba dediğini yapar mı, son anda yine rotayı ittifaklara kırar mı, İstanbul ve Ankara'da il bazlı işbirliğine girer mi?' soruları oluşmaya başladı.

Akşener'in cumhurbaşkanlığına aday gösterecek kadar desteklediği Ekrem İmamoğlu ve Mansur Yavaş ise her fırsatta ittifak kapısını açık tutmaya çalıştılar. İmamoğlu, "İstanbul İttifakı kurulabilir" dedi. Mansur Yavaş, daha köprülerin altından çok suların akacağına işaret etti.

KARARLILIK GÖSTERİSİ

İmamoğlu ve Yavaş ittifak için umutlu konuşurken İYİ Parti cephesinde yeni adımlar atıldı. Genel İdare Kurulu'nda seçimlere tek başına girilmesi kararının alınması, Akşener'in ittifak yapmayacakları konusundaki sözlerini ısrarla sürdürmesi 'Acaba Meral Akşener bu kez kararlı mı?' sorusunun sorulmasına yol açtı.

ADAYLARI AÇIKLAYACAK

Akşener, CHP'ye karşı kontrollü olarak gerilimi tırmandırıyor. CHP ile ittifak yapmayacağı konusunda, her defasında dozu daha da yüksek açıklamalar yapıyor. Dünden itibaren de adım atmaya başladı. Dün CHP'nin kalesi olan İzmir'deydi. Ümit Özlale'yi İYİ Parti'nin İzmir Büyükşehir Belediye başkan adayı olarak ilan etti.

Akşener, bu stratejisini sürdürecektir. Ne zamana kadar? CHP kurultayına kadar adaylığı kesinleşmiş birkaç ismi daha açıklayacak. Böylece Kılıçdaroğlu'na ne kadar kararlı olduğunu gösterecek.

STRATEJİSİ NE

Peki Akşener'in stratejisi ne? Ne yapmak istiyor?

1- Akşener'in yakın çevresine, "Artık hiçbir şey almadan verme devri bitti, aldığımız kadar destek vereceğiz" dediği ifade ediliyor.

2- CHP kurultayında Kemal Kılıçdaroğlu'nun seçileceğini düşünüyormuş.

3- "Kılıçdaroğlu seçildikten sonra bize gelecek. Çünkü başka çaresi yok. Koltuğunu koruması için yerel seçimleri kazanmaya ihtiyacı var. Kılıçdaroğlu'nun seçim kazanmasının tek yolu yerel seçimde bizimle yapacakları işbirliğinden geçiyor."

ŞARTLARI NELER

"Kılıçdaroğlu gelince, şu kadar büyükşehiri, şu kadar il belediyesini ve şu kadar ilçeyi bize bırakın diyeceğiz, kabul etmekten başka şansı yok. Bu kez önce alıp sonra destek vereceğiz."

İttifak aleyhindeki bu kadar keskin çıkışlardan sonra Meral Akşener bunu yapar mı? Yapar.

KILIÇDAROĞLU KABUL EDER Mİ

Peki Kılıçdaroğlu bunu kabul eder mi? Eli mecbur. Başka çaresi yok. Yüzde 1 oyu olmayan partilere 39 milletvekilliği ve cumhurbaşkanı yardımcılıkları veren, yüzde 2 oyu olan Ümit Özdağ'a MİT Başkanlığı ve İçişleri Bakanlığı dahil üç bakanlık veren Kemal Kılıçdaroğlu, yüzde 10 oyu olan Akşener'e neler vermez ki?

CHP MEDYASI NE YAPAR

CHP ile ittifak yapmayacağını açıkladığı zaman Akşener'i hakaret yağmuruna tutan CHP'ye yakın medya bunu alkışlar mı alkışlar. Bırakın alkışlamayı Akşener'i demokrasi kahramanı ilan ederler. O nedenle diyorum ki, Akşener'e hakaret kuyruğuna girmeyin, yarın tükürdüğünüzü yalamak zorunda kalırsınız.

NE OLDU PAŞINYAN

AZERBAJYCAN'ın 2020 yılında zaferle sonuçlanan 44 günlük harekâtından sonra ateşkes sağlandı, Karabağ'ın Azerbaycan toprağı olduğu kabul edildi ama aradan geçen süre zarfında barış anlaşması imzalanamadı.

1- Bir kısmı Azerbaycan'ın kontrolünde olmayan Karabağ'a, Ermeni teröristler yerleştirildi. Silahlandırıldı. Azerbaycan'a yönelik saldırılara başladılar. Böylece bölge, Azerbaycan'ın ağıryan dişi gibi rahatsızlık vermeye başladı.

2- Ukrayna'da Rusya'yı yenilgiye uğratamayan ABD, yıpratma savaşını sürdürmek için Karabağ'uzerinden yeni bir cephe açmak için harekete geçti.

3- Son dönemde ABD'ye yanaşan, ABD ile tarihinde ilk kez ortak askeri tatbikat yapan Paşinyan, Ermeni teröristlere silah desteğı verdi.

4- Azerbaycan, Karabağ'da planlı ve koordineli bir anti terör harekâtı başlattı.

5- Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev askeri kıyafetleri içinde yumruğunu göstererek, Ermenistan'ı, "Aklınızı başınıza alın. Yumruk buradadır, yerindedir. Bir daha bize karşı bir harekât olursa başınızı ezeceğiz" diye uyardı.

6- Cumhurbaşkanı Erdoğan, aynı gün BM Genel Kurulu'nda, "Karabağ, Azerbaycan toprağıdır. Bunun dışında bir statünün dayatılması asla kabul edilmeyecektir" diye konuştu.

7- Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev, "Karabağ'daki Ermeni silahlı güçlerin silah bırakması ve silahsızlandırılması halinde terörle mücadele tedbirleri durdurulacak" dedi.

8- Azerbaycan 24 saat süren operasyonla, Ermeni ayrılıkçılara ait terör mevzilerinin tamamını ortadan kaldırdı.

9- Kara harekâtı için Azerbaycan birliklerine, 'Hazır olun' talimatı verildi ancak buna gerek kalmadı. Azerbaycan'ın kararlılığı karşısında Paşinyan, Ermeni teröristlere verdiği silah desteğini kesmek zorunda kaldı. O nedenle Erivan'da hükümet binasının önünde toplanan ayrılıkçılar tarafından protesto edilip istifası istendi.

10- Dün öğle saatlerinde Rusya ve Azerbaycan'dan yapılan eşzamanlı açıklamalarda Ermenistan'ın, Azerbaycan'ın tüm şartlarını kabul ettiğı açıklandı. Ermenistan ancak 24 saat dayanabildi.

ABD'NİN PLANI

Rusya'nın Ukrayna savaşını uzun süre devam ettireceğini gören ABD, Karabağ üzerinden yeni cephe açmak için harekete geçti. Ermenistan ve İran eşzamanlı olarak ABD ile yakınlaştılar. Görünen o ki ABD bölgeyi karıştırmaya devam edecek. Karabağ üzerinden Azerbaycan, Rusya ve Türkiye'yi sıkıştırmak isteyecek.

21.09.2023

PUTİN ADIM ATMALI

ABD'nin, Ermenistan üzerinden yaptığı hesaplar Azerbaycan ve Türkiye'den ziyade Rusya'yı hedef alıyor. Putin'in bu durumu görerek bir adım atması gerekiyor. Türkiye'nin de desteğiyle Ermenistan ile Azerbaycan'ın masaya oturtulup barış anlaşmasının imzalanması gerekiyor. Eğer diplomatik çözüm bulunup barış yoluyla Karabağ'ın tamamı Azerbaycan'a verilmez ise, Rusya bir süre sonra Karabağ'dan açılacak ikinci cephe ile karşı karşıya kalabilir.

Putin, Azerbaycan toprağı olan Karabağ'ın, ABD tarafından ikinci Kiev olmasını istemiyorsa hemen harekete geçmesi gerekiyor. Yarın çok geç olabilir...

SENİ ORTADA BIRAKTILAR

Bir sözüm de Paşinyan'a olacak. ABD'nin gazıyla harekete geçen ve 24 saat içinde Azerbaycan'ın tüm şartlarını kabul etmek zorunda kalan Paşinyan, gördüğün gibi flört ettiğin ABD ve Batı seni yine ortada bıraktı. Bir kez daha yenildin. İlhan Aliyev gibi, "Ne oldu Paşinyan?" diyor, başka bir şey demiyorum...

Esfender KORKMAZ

Konut balonu sönmek zorunda

Ocak-Ağustos, 7 aylık konut satış verilerine göre; konut satışları geçen ve önceki yıllara göre düştü.

2022 yılı ilk 7 ayında 943.791 olan toplam konut satışı, bu sene 2023 yılında yüzde 15,51 oranında azalarak, 797.418 bine geriledi.

Toplam konut satışları içinde ipotekli satışlar ise 2022 yılında yüzde 22,42 idi, bu sene 19,11 oldu.

Temmuz'dan Temmuz'a son bir yılda illere göre konut fiyatları;

*Zonguldak; yüzde 130,1

*Kars, Ardahan, Iğdır ve Ağrı; yüzde 125,

*Çankırı, Kastamonu, Sinop; yüzde 120,

*Ankara; yüzde 105,2,

*İzmir; yüzde 97,2,

*İstanbul yüzde 87,2 oranında arttı.

Deprem sonrasında, deprem riski az olan illerde yerleşim artmaya başladı. Bunun için de bu illerde konut talebi arttı ve fiyatlar da paralel olarak arttı. İstanbul'da deprem riskinin yüksek olması nedeni ile konut fiyatlarında artış, diğer illere göre daha düşük kaldı.

Konut fiyat endeksinde baz yılı 2017 yılıdır. TÜFE endeksini de aynı baz yılına göre hesaplırsak;

2020 yılına kadar, 2020 dâhil konut fiyatları TÜFE'nin altında kaldı. 2021 yılında konut fiyat endeksi TÜFE, endeksinin üstünde seyretti. Ama asıl artış 2022 ve 2023 yılında oldu. Konut fiyatları balon yaptı. Temmuz'dan Temmuz'a son iki yılda;

***TÜFE yüzde 265 arttı,**

***Konut fiyatları yüzde 533,2 oranında arttı.**

2017 baz yılına göre, Temmuz 2023'te, konut fiyat endeksi 988,50 oldu. Buna mukabil TÜFE endeksi yarısı kadar, 479,38 oldu. (Aşağıdaki tablo.)

TEMMUZ AYI YILLIK KONUT FİYAT ENDEKSİ VE YILLIK TÜFE		
YILLAR	KONUT FİYAT ENDEKSİ	TÜFE ENDEKSİ
2017	100.50	100.50
2018	109.30	115.80
2019	112.40	141.19
2020	141.40	151.79
2021	185.40	180.552
2022	507.80	356.67
2023	988.50	479.38

Son iki yılda konut fiyatlarının artışına;

*Pandemi nedeni ile yazlıklara ve açık alanlara talebin artması;

*Seçim nedeniyle kamu bankalarının ucuz konut kredisi vermesi;

*MB'nin gösterge faizini düşük tutması ve TL'den kaçış;

*Güneydoğudaki deprem nedeni ile villaların ve yazlık fiyatlarının artması;

*Seçime kadar kara para aklama telaşı;

*Seçime kadar devlet imtiyazlarından, aracılıktan ve diğer malum yollardan sağlanan paranın aklanması telaşı;

*Yine seçim nedeni ile; ucuz KOBİ kredileri ve esnaf kredilerinin artması,

Konut fiyatlarının balon yapmasına neden oldu.

Üç sene önce yazılarımda ve konuşmalarımda paranız varsa gayrimenkule yatırım yapın diyordum. Paranız az ise birkaç kişi birleşin ortak gayrimenkul alın diyordum. Ama bugün durum değişti. Bundan sonra gayrimenkul fiyatları artar, ama TÜFE'nin

altında kalır. Elbette ki, banka kredilerinde kısıntı devam ederse, bu dediğim doğrudur. Yoksa siyasi iktidar seçime doğru tekrar gaza gelir ve kamu bankaları kredi musluğunu açarsa, Kobi ve esnafa bol keseden kredi dağıtırsa ve popülizm devam ederse, durum farklı olur.

Konut fiyatlarının artması, kira ihtilaflarını da artırdı. Söz gelimi 1 milyonluk konut kirası bin lira idi. İki sene içinde konut fiyatı 5 milyona çıkınca ev sahibi de doğal olarak kiraların da 5 bin liraya çıkmasını istedi. Ama ücret ve maaşlar TÜFE kadar arttı, yani konut fiyat artışının çok altında kaldı.

Normal bir devlet bu durumda, sosyal konut yapar tahsis eder veya yaptığı konutları ucuza kiraya verir. Ama hükûmet bu sorunu ev sahibinin cebinden çözmeye kalktı ve yüzde 60 üstünde bir enflasyon varken, konut kira artışını yüzde 25 ile sınırladı. Bu anlayış da ihtilafları artırdı.

Aslında hükümetin konut kira artışlarını yüzde 25 ile sınırlaması, mülkiyet hakkına müdahaledir. Çünkü müdahalede kamu yararı yoktur. Kazananlar ve kaybedenler var. Hem anayasaya aykırıdır. Hem de piyasa düzenini bozar.

Yabancıya konut satışlarında ise Türkiye yüzünü batıdan doğuya döndü. En fazla Ruslar ve Araplar konut aldı. (Aşağıdaki grafik.)

İbrahim Kahveci

Kalıcı fakirliğe mahkûmuz

Konuya şu soru ile başlayalım: Türkiye zenginleşebilir mi?

Bu soruya şöyle bir cevap vererek ilk girişi yapalım: 2003-2017 döneminde ve de özellikle 2013 yılında zirve yapan kişi başına gelir ile zenginleşmiş miydik?

İki soruya tek ve net cevap vereyim: HAYIR...

Önce ikinci sorunun cevabını vereyim: 2003-2017 döneminde Türkiye kendisi bir değer üreterek o sanal refahı yakalamadı. Yabancı sermaye girişinden kaynaklı bir sanal cennet yaşadık. Hatta o sanal cennet döneminde Türkiye önemli oranda üretim gücünü ama daha da önemlisi değerli üretim gücünü kaybetti.

Bu cevap aslında ilk sorunun da cevabıdır.

Kalıcı refah için “**değer üretmek**” gerekiyor. Bu değer hem somut mal ve hizmet üretimi olabilir hem de soyut fikir üretimi olabilir.

Bakın sadece üretim yetmez ve de özellikle değersiz üretim.

Mesela bizler domates-hıyar üretilip yurtdışına sattığımızda şu hesabı yapıyor muyuz?: Bu üretim için girdi maliyetimiz (toprak dahil) harici ne kazanıyoruz? Hatta daha da önemlisi bu ihracat yüzünden yurtiçinde artan fiyatlardan bütün toplum nasıl etkileniyor?

Bizler değerini bulmayan dış satışlara “fakirleştiren ticaret” ve bu sayede yaşanan büyümeye de “**fakirleştiren büyüme**” diyoruz.

Türkiye'nin üretim değeri maalesef artmıyor. Özellikle Nass... dönemi olan 2022 yılında bu açıdan felaket yaşadık. İhracat ile ithalatın değer farkı yüzde 40'lara kadar yaklaştı.

Olay sadece kısa vadeli ve sadece fiziki mal ve hizmet değeri açısından ele alınamaz. Mesela uzun vadeli baktığımızda “büyüme-cari denge” verisini dikkate

21.09.2023

alıyoruz. Bu konuda 80'li Özal dönemi yıllar dışında ülkemizin karnesi maalesef hiç iyi değil.

Özal dönemi büyümede birim başına 174 milyon dolar açık verirken AK Parti dönemi büyümede birim başına cari açık 4,2 milyar doları aşıyor.

Bir ülke değer üretebilecek ki, o değer üzerinden hem dış dengesini sağlayacak hem de ülke insanı kazanabilsin.

Bu ise orta-uzun vadeli geniş bir kalkınma programı ile sağlanabilir. Yani kısa vadeli finansal dengeler ülkenin kalkınması anlamından hiçbir değer ifade etmiyor.

Mesela şu anda odaklandığımız kısa vadeli kemer sıkma politikası ile dış denge sağlama hamlesi bize zenginlik getirmeyecek. Sadece hoyratça harcamalarımızı kısarak sıkıntı içinde gerçekleri göreceğiz.

Asıl mesele ekonomik kalkınma dedik ya... İşte onun için bir kuşaksal bir değişim gerekiyor. Bu değişimin de temeli değer üretebilecek bir beşeri sermayenin, yani insan kaynağının oluşturulmasıdır.

Peki, bu açıdan Türkiye ileri mi gidiyor yoksa ne yapıyor? Hemen cevaplayalım: Türkiye'de **eğitim sistemimiz felaket ötesi** bir hal almış durumda. Adeta reel eğitim yerine dini eğitimi ağırlıklandıran bir zihniyet içerisindeyiz.

Ama beşeri sermaye sadece eğitim kalitesi ile dikkate alınmamalı. Burada demografik yapıya da bakmalıyız. İşte Türkiye için o demografik yapı da felakete doğru gidiyor. Şu anda "orta yaş yığılması" olarak tanımlanan fırsat eşiğindeyiz ama geriden genç nesil gelmiyor. Doğum oranlarımız 1,6'ya kadar gerilemiş durumda. 10-15 yıl sonra yaşlı ülkeler sınıfına doğru adım atmış olacağız.

Bu ne anlama geliyor derseniz onu da söyleyeyim: Çalışacak eleman sıkıntısı çekeceğiz..

Oysa bugün ne yapıyoruz: Yaşlılığa hazırlık değil, tersine ileride az sayıda olacak olan evlatlarımızın-torunlarımızın birikimini yiyoruz.

Hatta eğitim açısından da durum benzerdir: Bugün ülkemizi adeta geçmişten eğitim alanlar ayakta tutuyor. Doktorlar olsun mühendisler olsun yeni eğitimlerde kalite çok gerilerde...

21.09.2023

Kısaca durumu toparlayalım: Türkiye bugün bir değer üretmiyor ve asıl sorun gelecekte de değer üretemeyecek.

Gittikçe değer kavramını kaybeden bir ülkeyiz.

Hatta ülkemizin teknolojik değer seviyesinin 2005-06 yıllarından beri zırnık ilerlemediğini söylediğimizde sanırım durum biraz daha net anlaşılabilir.

Peki bu durumda enflasyonun kontrol altına alınması, yabancı sermaye girişinin gerçekleşmesi vs bizim fakirlikten kurtulmamızı sağlayacak mı?

Tek cevap ile bitireyim: Değer üretmediğimiz sürece veya ekonomik kalkınmayı sağlamadığımız sürece bu ülkede fakirlik azalmayacağı gibi artarak devam edecektir.

Hepimize geçmiş olsun...

